

G‘AZNACHILIK TIZIMINING JORIY QILINISHINING DAVLAT MOLIYASI TIZIMIDAGI AHAMIYATI

Shodmonqulova Shaxlo

TDIU «Davlat moliyasi va xalqaro moliya»

magistratura mutaxassisligi

II bosqich magistranti

Bugun mamlakatimizning iqtisodiy sohasida qator yangilik va o‘zgarishlarning joriy qilinishi uning iqtisodiy jihatdan yanada takomillashishiga xizmat qilmoqda. Xususan, davlat moliyasi yo‘nalishida institutsional islohotlar keng ko‘lamda amalga oshirilyapti. Ushbu amaliy harakatlarning negizida eng avvalo, davlat byudjeti ijrosiga dunyo tan olgan va dunyo mamlakatlarida sinovdan o‘tgan, byudjet mablag‘laridan natijakor foydalanishni ta‘minlab beruvchi g‘aznachilik tizimining joriy qilinganini alohida e‘tirof bilan tilga olish lozim.

Mamlakatimizda davlat byudjetining g‘azna ijrosini samarali tashkil qilinishiga mustaqillikning sharofati, jumladan, barqaror rivojlanish ko‘rsatkichlarini qo‘lga kiritish boshlanimidan so‘nggina muvaffaq bo‘lindi. O‘zbekiston Respublikasi davlat moliyasini boshqarish tizimi bo‘yicha ham keng qamrovga ega bo‘lgan muvaffaqiyatli natijani berayotgan islohotlarni joriy qilmoqda. Bunday islohotlarning ijobiy natijalari davlat byudjeti g‘azna ijrosining omadli tarzda joriy qilinishida yaqqol ko‘zga tashlanadi, deya aytish mumkin.

Davlat byudjetining g‘azna ijrosi davlat byudjeti va davlat maqsadli jamg‘armalarining barcha daromadlarini, shuningdek, byudjet tashkilotlarining byudjetdan tashqari mablag‘lar bo‘yicha tushumlarini yagona g‘azna hisobraqamga jamlash va ularning barcha xarajatlarini shu hisobraqamdan amalga oshirishni nazarda tutadi. Bu esa davlat byudjeti, byudjetdan tashqari fondlar, byudjet tashkilotlarining byudjetdan tashqari mablag‘lari, davlat qarzlar va ularga xizmat ko‘rsatish jarayonlarining tezkor nazoratini va monitoringini olib borish, davlat mablag‘larining samarali ishlatilishini ta‘minlash, davlat moliyaviy resurslarining harakati to‘g‘risida operativ tarzda ma‘lumotlarni jamlash imkonini yaratadi.

Zamonaviy jamiyatimiz taraqqiy etayotgan bugungi kunda O‘zbekiston Respublikasida iqtisodiyotni erkinlashtirish va modernizatsiyalash sharoitida davlat moliyasi tizimida chuqur iqtisodiy islohotlar amalga oshirilmoqda. Bu islohotlar, qator vazifalar bilan birgalikda, davlat moliyasini boshqarish samaradorligini oshirishni nazarda tutadi. Bunda davlat moliyasini boshqarish shakllari va usullarini takomillashtirish, fan-texnika taraqqiyoti yutuqlari va boshqa texnik vositalar yordamida axborotni jamlash, qayta ishlash, uzatish qoidalari va usullarini o‘zlashtirish asosida axborotlashtirishni yanada rivojlantirish talab etiladi.

Davlat moliyasini boshqarishdagi islohotlar sharoitida umumdavlat moliya tizimining bosh bo‘g‘ini – davlat byudjetini boshqarish, byudjet jarayonini tashkil etish tizimidagi islohotlar, xususan, byudjet ijrosida kassali tizimdan jahon amaliyoti tajribasida sinovdan o‘tgan va o‘zining ijobiy natijalarini ko‘rsata olgan byudjet tizimi byudjetlarining g‘azna ijrosiga o‘tishning amalga oshirilishi davlatimiz iqtisodiy sohasidagi yutuqlaridan bo‘ladi.

Hozirgi zamonaviy iqtisodiy yangiliklardan kelib chiqib aytish mumkinki, byudjet jarayonini samarali tashkil qilishning amaliy ishlarini g‘aznachilik nazoratidan chetda tasavvur etib bo‘lmaydi. Buni hattoki, zamonaviy iqtisodiyot vakillari — olimlar, iqtisodchilar, qolaversa, sohaning yetuk mutaxassislari ham asosli ravishda e‘tirof etmoqdalar. Negaki, g‘aznachilik tizimi byudjet daromadlari va xarajatlarini yagona g‘azna hisobraqamga jalb qilish, pul oqimlarini to‘g‘ri va samarali boshqarish, rejalashtirish, moliyaviy oqimlarning esa ilk va joriy nazoratini amalga oshirish, shu jumladan, davlat byudjetini yuqori operativlikda ijro etish imkoniyatining kengayishiga xizmat qiladi.

Mamlakatda davlat moliyasini boshqarishni, shu bilan bir qatorda davlat byudjetini ijro etishda asosiy mexanizmlardan biri hisoblangan g‘aznachilik tizimini tashkil etish va uni shakllantirishda xorij mamlakatlarining tajribasi muhim o‘rin egallaydi. O‘zbekiston ular tajribasidan oddiy nusxa olmaydi, chunki mamlakatimiz davlat boshqaruvini tashkil etish, iqtisodiy va huquqiy munosabatlarni boshqarish sohasida o‘ziga xos yo‘nalishga ega davlatdir. Biroq, bu bilan g‘aznachilik tizimini tashkil etish va rivojlantirish yo‘nalishida xalqaro tajribalarning o‘rganilish darajasi passivlashmaydi.

Rivoj topgan mamlakatlarning iqtisodiy amaliyotidagi davlat byudjetining g'aznachilik tizimini O'zbekiston Respublikasida joriy qilish va uni yanada rivojlantirish, davlat moliyaviy resurslarini boshqarishning axborotlashtirilgan tizimiga asos solish davlat moliyasining holati to'g'risida tezkor va ishonchli axborotlarga ega bo'lish uchun imkoniyatlar eshigini ochib beradi, bu esa davlat moliyasini samarali boshqarishning ta'minotidir. Yana aytish joizki, davlat byudjetida mablag'lardan samarali hamda maqsadli foydalanish maqsadida ham g'aznachilik tizimi joriy qilindi. Ushbu tizimning yaratilishi iqtisodiy soha uchun joriy va yakuniy nazorat jarayonini takomillashtirish bo'yicha kattadan-katta o'zgarishlarning amalga oshishiga sabab bo'ldi.

Bozor iqtisodiyoti rivojlangan mamlakatlar hayotida davlat byudjeti ijrosini boshqarish asosan, g'aznachilik tizimiga asoslanib amalga oshiriladi. Davlat byudjeti ijrosining yangi mexanizmini amaliyotga joriy qilinishi respublikaning iqtisodiy sohasidagi bugungi kunda byudjet islohotlarining ulkan yo'nalishlaridan biri deyilsa, mubolag'a bo'lmaydi. Sababi davlat moliyasini samarali boshqarish zaruriyati byudjet daromadlarini to'liq va o'z vaqtida to'plash bilan bir qatorda byudjet mablag'laridan oqilona foydalanish uchun ham byudjet xarajatlarining nazoratiga bo'lgan ehtiyojning kuchaytirilishini talab qiladi.

Xulosa o'rnida ta'kidlash kerakki, mamlakatimizda demokratik islohotlarni yanada chuqurlashtirish va albatta, fuqarolik jamiyatini rivojlantirish davrida O'zbekiston Respublikasi byudjet tizimidagi o'tkazilayotgan tub islohotlar mohiyati moliya tizimida davlat byudjeti ijrosini takomillashtirish, g'aznachilik tizimining joriy qilinishi sanaladi. Bundan ko'zda tutilgan asosiy maqsad — byudjet mablag'larini samarali boshqarish, byudjet mablag'larining moliyaviy nazoratini kuchaytirish va barcha byudjet tashkilotlarining xarajatlarini boshqarishda g'aznachilik faoliyatining joriy qilinishiga, amalda bo'lishiga erishishdir.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Steven M. Bragg. "TREASURY MANAGMENT" The Practitioner's Guide.
2. T.Eshnazarov. Davlat byudjetining g'azna ijrosini rivojlantirish omillari. "Byudjet ijrosiga g'aznachilik tizimini joriy etishning dolzarb muammolari" mavzusidagi Respublika ilmiy-amaliy konferentsiya materiallari to'plami. – Toshkent: «IQTISOD-MOLIYA» nashriyoti, 2011 y.